



**Cleng Peerson Center Tysvær
Mulighetsanalyse, Tysvær Kommune**

18 februar, 2014

Innhold

1	Hovedanbefaling og sammendrag	3
2	Bakgrunn, mandat og arbeidsmetode	3
	2.1 Mandat	3
	2.2 Styringsstruktur og arbeidsmetode	4
3	Historien om Cleng Peerson	4
4	Situasjonsanalyse	4
	4.1 Regionen, næringslivet og kommunikasjonen er i positiv utvikling	4
	4.2 Det er i dag ca 15% innvandrere i Norge	5
	4.3 Bedrifter i regionen sysselsetter mange innvandrere	5
	4.4 Ingen kombinerer inn- og utvandringskompetansen	6
	4.5 Cleng Peerson Institute i Clifton satser betydelig	6
	4.6 Tysvær har allerede mye konkret å bygge på	6
5	Visjon og målsetting	6
	5.1 Visjon	7
	5.2 Målsetting	7
6	Mulighetsområder	7
	6.1 Verdenshjulet vil være kjernen i Cleng Peerson Center Tysvær	8
	6.2 Andre muligheter (som en kan videreføre)	8
7	Finansiering, organisering og fremdriftsplan	9
	7.1 Fremdriftsplan	9
	7.2 Organisering	9
	7.3 Forslag til samarbeidspartnere	10
	7.4 Finansiering	10

1 Hovedanbefaling og sammendrag

Det er et ubestridt faktum at den norske utvandringens far Cleng Peerson var født i Tysvær. Tysvær fremstår dermed som et av de viktigste stedene for oppstarten av den organiserte utvandringen. Prosjektets hovedmandat har vært å se på de muligheter dette kan bringe for Tysværsamfunnet og regionen. Det har vært et ønsket å kunne ta denne historien inn i vår tid.

Vi foreslår å gå forsiktig frem og utnytte frivilligheten og det initiativet som allerede ligger både i Tysvær, Regionen og i Clifton, men også både ha og synliggjøre store ambisjoner. Dette må kombineres med at regionen i perioden kommer til å bli vesentlig større både geografisk og mentalt. Vi foreslår at en arbeider målbevisst mot å lansere et Cleng Peerson Center Tysvær i 2025.

Vi foreslår videre å utnytte den frivilligheten og den initiativkraften som ligger i Tysvær til å bevise at prosjektet har livets rett. Kommunen ønsker å være en katalysator. Vi foreslår at en engasjerer en prosjektleder for de kommende tre år og innen utgangen av 2016 tar en endelig beslutning om å iverksette Cleng Peerson Center og fylle Verdenshjulet med innhold. Det er viktig at arbeidet arbeid som nå pågår og det er viktig at dette nå ikke stopper opp.

Vi har tro på fase inndele prosjektet. Starte med kulturprosjektene, så fokusere på verdenshjulet og deretter fylle Centeret med et moderne kommunikasjonsløsninger. Det er viktig å ta inn over seg at prosjektfasen som foreslås er lang og mye, særlig på teknologisiden vil bli svært mye forandret fremover.

2 Bakgrunn, mandat og arbeidsmetode

Tysvær Kommune ønsker å gripe fatt i og konkretisere de muligheter som ligger i det faktum at utvandringsspioneren Cleng Peerson kom fra Tysvær. Det er et ønske å ta utvandringshistorien inn i vår tid og bringe den fremover. Tysvær har hele tiden vært tydelig på at en ønsker å være en katalysator og ikke sitte med hele det overordnede ansvaret for prosjektet.

13 august 2012 ble det utarbeidet en samarbeidsavtale mellom Tysvær Kommune og City of Clifton i Texas. Clifton satser stort og har nå konkrete planer om å bygge et Cleng Peerson Institute for Education and Culture i Clifton. Samarbeidsavtalen er nylig revitalisert gjennom besøk i Clifton av ordfører, rådmann og kultursjef i desember 2013.

2.1 Mandat

Mulighetsstudiens mandat er at studien skal munne ut i:

- En tydelig bakgrunns beskrivelse som gjør det lettfattelig å presentere historien om Cleng Peerson og konseptet.
- En oversikt over hvilke muligheter som kan ligge både på kortere og lengre sikt både for Tysvær kommune, de aktørene en ønsker å knytte til seg og for regionen.
- Utrede hvordan en skal arbeide videre med å realisere mulighetene herunder ønsket driftsform, kommunen sin rolle og hvilke aktører det kan være naturlig å trekke inn i de neste fasene.

- Konkretisere en neste fremtidsplan for prosjektet med vekt på mulig finansiering og organisering.

2.2 Styringsstruktur og arbeidsmetode

Tysvær Kommune er eier av prosjektet. Sentralt i arbeidet har vært Arbeidsutvalget som har gjennomført 7 arbeidsmøter. I tillegg til Kultursjef (leder av AU) har Bjarne Håvik og Vidar Aarhus vært sentrale i arbeidet. Ordfører og rådmann har møtt ved behov.

Arbeidsutvalget har besøkt Garborgsenteret på Bryne samt også intervjuet Osmund Kaldheim og Westcon i Ølen for å få inspirasjon og informasjon til arbeidet. Referansegruppen ble utvidet fra 2 til 3 møter og har kommet med svært viktig innspill til prosjektet. I løpet av arbeidsperioden har ordfører, rådmann og kultursjef besøkt Clifton

3 Historien om Cleng Peerson

Det er et ubestridt faktum at den norske utvandringens far Cleng Peerson var født i Tysvær. Tysvær fremstår dermed som et av de viktigste stedene for oppstarten av den organiserte utvandringen.

Cleng Peerson ble født 17 mai 1783 i Tysvær og døde 16 desember 1865 i Clifton, Texas. Han reiste i 1821 til USA for å undersøke mulighetene for norsk emigrasjon dit. Den 4 juli 1825 la Restaurationen ut fra Stavanger med 52 utvandrere ombord. De ankom med en nyfødt 53. passasjer New York den 9. oktober samme år. Cleng Peerson tok imot i New York og brakte følget videre til Kendall og senere videre til Fox River i Illinois. Hele 20 av 53 passasjerene kom fra Tysvær. Det første utvandrerfølge fra Tysvær var helt dominert av kvekersympatisører.

Cleng Peerson hadde en spennende personlighet med mange positive knagger vi med høy troverdighet kan fylle med innhold. I henhold til Professor Gunnar Nærheim ved UiS var disse "knaggene" det at Cleng Peerson var; språkmektig, modig, kunnskapsrik, forut for sin tid, en som hadde utfartstrang og en som ble oppfattet som en "hjelper".

4 Situasjonsanalyse

4.1 Regionen, næringslivet og kommunikasjonen er i positiv utvikling

Hele regionen er i en positiv utvikling. I dette ligger det bla at T-forbindelsen er på plass, regionen begynner å se mot Rogfast som knytte Nord-og Sørfylket sammen og i dette redusere reisetiden betydelig samtidig som en må kunne forvente økt reiseaktivitet og tettere relasjoner mellom nord- og sørfylket. Næringslivet har allerede startet med å forberede seg på den nye fremtiden.

Befolkningsutviklingen for Tysvær er positiv og det er stor vekst og en positiv driv i Akdalen som sentrum. Det er konkrete planer for videre storutbygging.

E39 og E134 går sentralt igjennom kommunen og knytter sammen regionen med Bergen og Stavanger. Dette danner et sentralt og naturlig knutepunkt i aksene Bergen – Stavanger og Haugesund – Oslo. Det er også store ledige industriområder i regionen klar for etablering.

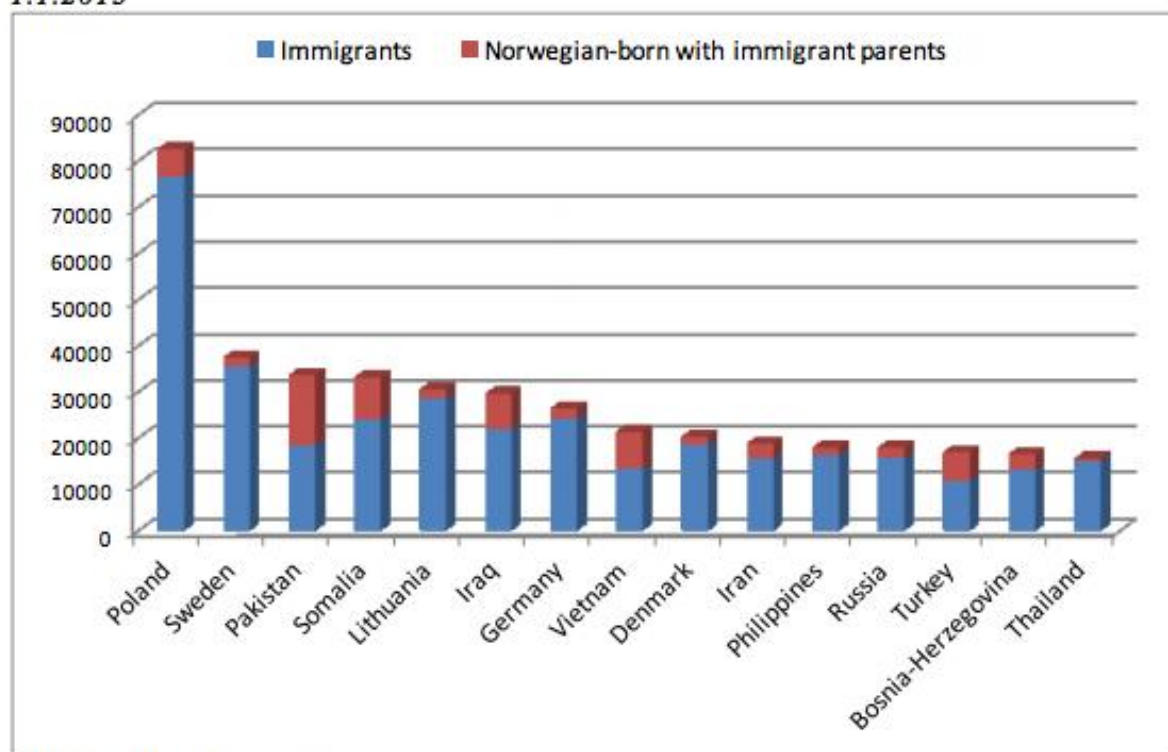
Reiselivet er også i ferd med å ekspandere kraftig. De siste årene har det vært en kraftig og målrettet satsing på reiseliv. Dette begynner nå å bære frukter. Det blir fremover arbeidet målrettet mot cruisenæringen for å få flere tilreisende til regionen. I 2014 planlegges det 12 anløp mot 7 i 2013. Det arbeides også målrettet for å etablere et stort Vikingland i regionen.

4.2 Det er i dag ca 15% innvandrere i Norge

Dette utgjør ca 650.000 personer hvorav ca 550.000 er førstegenerasjons innvandrere. Største gruppen innvandrere til Norge i dag er fra Polen.

Ca 900.000 nordmenn utvandret til USA. Denne gruppen er nå vokst til ca fem millioner personer. Flesteparten er nå i fjerde eller femte generasjon.

Chart 8.2 Major groups of immigrants and Norwegian-born with immigrant parents. 1.1.2013



Source: Statistics Norway

4.3 Bedrifter i regionen sysselsetter mange innvandrere

Bedrifter i regionen slik som Westcon i Ølensvåg og Aibel i Haugesund har i perioder opp mot 2 – 3.000 personer fra Øst-Europa som innleid arbeidskraft. Innvandrerne kan deles i to grupper:

- De som er her kun for å arbeide og så reise hjem.
- De som ønsker å bosette seg i Norge.

Flere av disse er allerede blitt og mange ønsker å bli fastboende. Noen er nå i ferd med å bli 2. generasjons innvandrere. Eks. har Westcon en egen person som arbeider for å tilrettelegge for innleid arbeidskraft. Denne personen har p.t lite samarbeid med andre personer i samme situasjon, men sitter på betydelig kompetanse som er opparbeidet gjennom lang tid.

Erfaringsmessig er språk viktig for å få kulturell tilhørighet til Norge viktig. En arbeider for å tilrettelegge aktiviteter når en ser engasjement og ønske. Mange søker sammen naturlig og lærer av de som er her fra før av.

4.4 Ingen kombinerer inn- og utvandringskompetansen

Mange regioner og kommuner arbeider i dag målrettet for å skape møteplasser for innvandrere. Etter det vi har fått opplyst er det ingen som har laget et center med koblingen mot inn- og utvandring. Erfaringsmessig går en ofte i gang og lager noe som er større enn det økonomien tilsier.

Ansvaret for immigrasjon- og immigrasjonsspørsmål er fordelt på mange ulike instanser og departementer. Det er krevende å få den totale oversikten. Det er mange som forsker innen området og det er uttalt at det foreligger minst like mye forskning på innvandring som det foreligger på utvandring. En person som det er aktuelt å ta kontakt med er Trygve Nordby som er direktør i Utlendningsdirektoratet. Ofte er det lite penger, store problemer, liten interesse. Motbakkene er lange og bratte (kilde: Osmund Kaldheim)

4.5 Cleng Peerson Institute i Clifton satser betydelig

I løpet av 2014 vil spadestikket for et nytt og betydelig større senter iverksettes i Clifton med fokus på:

- Kulturutvikling
- Utdannelse og forskning
- Forberede fremtidige generasjoner på lederskap, utdanning, business og offentlige tjenester

4.6 Tysvær har allerede mye konkret å bygge på

Tysvær har over lengre tid arbeidet målbevisst med sin utvandringshistorie knyttet opp mot Cleng Peerson og kan i dag vise til:

- Utstillingen "Reisen til Amerika"
- Kvekerhuset
- Cleng Peerson Huset
- Utvandrerleirskole
- Tilgang til kopien av emigrantskipet "Restaurationen"
- Personer med høy troverdighet, kunnskap og interesse om Cleng Peerson
- Samarbeidsavtale med Clifton
- Medeier i Det norske utvandrersenteret
- Lokale entusiaster
- Tilgang til turister
- Minnesmerke på Hesthammar og i Tysværåvåg
- Boksamling

5 Visjon og målsetting

Det er et ubestridt faktum at den norske utvandringens far Cleng Peerson var født i Tysvær. Tysvær fremstår dermed som et av de viktigste stedene for oppstarten av den organiserte utvandringen.

5.1 Visjon

Tysvær ønsker å befeste posisjonen som stedet der utvandringen startet. Dette betyr å ta utvandringshistorien inn i vår tid som bakgrunn for aktuelle nasjonale problemstillinger knyttet til migrasjon. Cleng Peerson Center Tysvær vil være sentralt i denne satsingen

5.2 Målsetting

Kortsiktig målsetting (1 – 3 år frem i tid)

- Få på plass en finansiering, organisering og struktur for arbeidet med Cleng Peerson Center Tysvær
- Gjennomføre flere og flere aktiviteter knyttet opp mot migrasjon og forankre disse i Tysvær på en måte som støtter opp om den langsiktige målsetting og visjon
- Utnytte dra kraften fra samarbeidet med Cleng Peerson Institute i Clifton og Clifton miljøet.
- Synliggjøre satsingen digitalt.

Langsiktig målsetting (innen 2025)

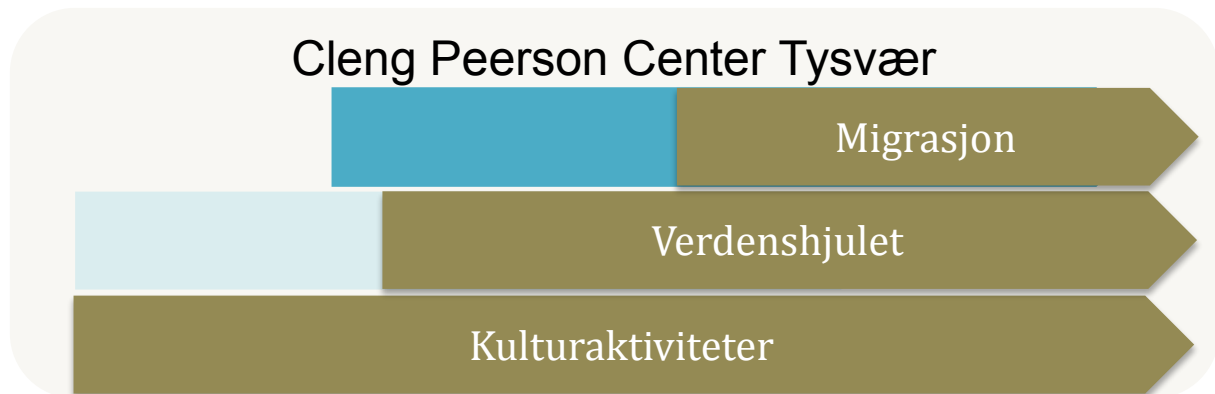
- Åpne Cleng Peerson Center Tysvær i Aksdal.
- Skape flere nye arbeidsplasser med ringvirkninger til eksisterende virksomheter.
- Cleng Peerson Center Tysvær skal være en sentral aktør for de som arbeider med utvandring- og migrasjons spørsmål i Rogaland.
- Tysvær kommune skal være en sentral aktør i forbindelse med utvandrerjubileet 2025

6 Mulighetsområder

Den kortsiktige strategien (fase I) vil være å utvikle en mengde målrettede aktiviteter innen kulturområdet for å mobilisere frivillige krefter og for å øke oppmerksomheten mot å befeste posisjonen som "Stedet der utvandringen startet".

Den langsiktige strategien (fase II) er å bygge et "Verdenshjul" som et betydelig signalbygg i tett tilknytning til den fremtidige bibliotekjennesten i Tysvær

Deretter (fase III) og når en ser konturene av et "Verdenshjul" begynne å fylle Verdenshjulet med innhold mot den moderne migrasjon – et folk på vandring.



6.1 Verdenshjulet vil være kjernen i Cleng Peerson Center Tysvær

En bør ha ambisjonen om å bygge et nasjonalt Cleng Peerson Center i Akسدal som blir senteret for migrasjon. En bør ha som målsetting å ferdigstille centeret senest 2025. En naturlig lokasjon vil være i Akسدal. Det er naturlig å tenke Verdenshjulet opp mot fremtidens bibliotek som sentral instans i kulturformidling.

Innholdet vil være spekket med aktiviteter knyttet til "et folk på vandring". En vil i stor grad bruke ny moderne digitaliseringsmetoder for å visualisere og aktivisere publikum.

Et viktig poeng er å få inn Cleng Peerson sin personlighet som et "verdigrunnlag" i Cleng Peerson Center Tysvær. Det vil si at både innholdet og centeret skal preges av; modighet, kunnskap, språkmektighet, være forut for sin tid etc.

Cleng Peerson Center Tysvær skal være arnestedet for møteplassen mellom inn- og utvandring og en skal strebe etter å utvikle fysiske og digitale møteplasser som kan fungere som den synlige møteplassen i møtet mellom utvandrere, innvandrere og lokal/regional befolkning.

En skal videre utvikle centeret til å bli et kompetansesenter for nasjonal- og regionalt næringsliv som ressurs for innvandrere. For næringslivet kan dette være å utvikle aktiviteter og produkter slik som:

- Felles møteplass
- Språktrening
- Kulturtilpasning
- Mat
- Film og bokutveksling
- Oversikt over kilder
- Ressurscenter for personer som arbeider med tilpasning av utenlandske arbeidere

Utvikle kompetansesenter for innvandrere og fellessamlinger slik som festivaler og konferanser.

6.2 Andre muligheter (som en kan videreføre)

En årlig Cleng Peerson dag i Tysvær med følgende aktiviteter:

- Vandring – følg Cleng Peerson sine fotspor
- Cleng Peerson seminar
- Cleng Peerson idrettsarrangement (maraton, sykkelritt etc)

Den nåværende versjonen av utstillingen "Reisen til Amerika" rettferdiggjør ikke dagens ressursbruk. Følgelig blir utstillingen p.t pakket ned i påvente av å ta opp en ny og forbedret versjon. Før dette gjøres blir den filmet og vil i en filmet/digital versjon være tilgjengelig i biblioteket i Tysvær og på internett.

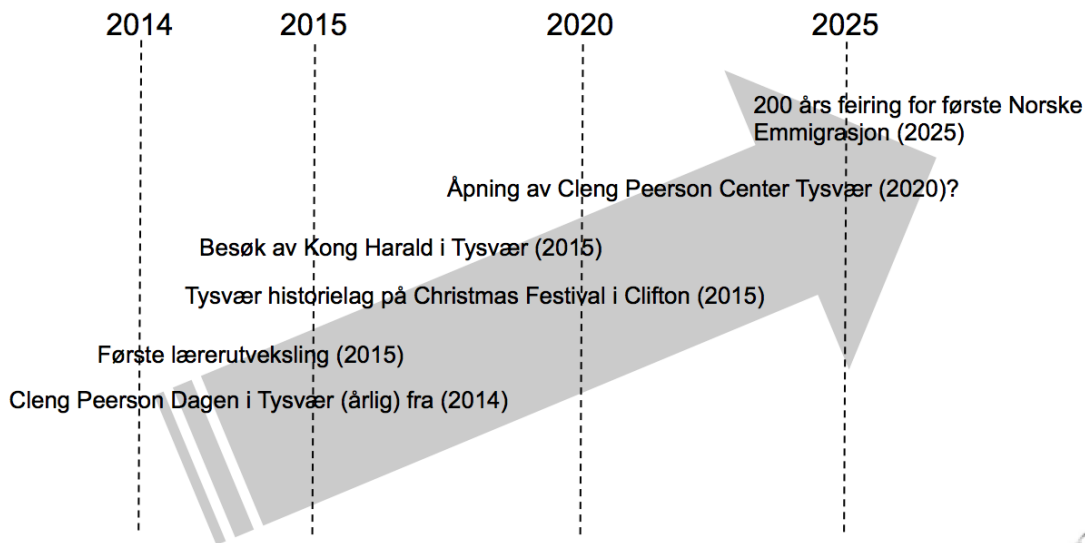
Alle 10-åringene får tilbud om en dag leirskole med fokus på utvandring.

I løpet av 2015 vil det være mulighet for å utveksle lærere mellom Tysvær og Clifton for å styrke de tette båndene og for å fokusere på kunnskap om utvandring.

7 Finansiering, organisering og fremdriftsplan

7.1 Fremdriftsplan

Det er naturlig å ta utviklingen stegvis og en ser for seg følgende fremdriftsplan:



7.2 Organisering

Det foreslås at Rådmannen som kommunens formelle person eier prosjektet.

Det foreslås videre å leie inn en person på prosjektbasis som prosjektleder. Denne personen blir underlagt Kultursjef (som forholder seg til referansegruppe og rådmann). Det opprettes prosjekter administrativt ledet av prosjektleder.

Prosjektene blir bemannet av frivillige (hovedsak) og i noen grad også innleide spesialressurser. Prosjektene deles i to hovedgrupper:

- Cleng Peerson Center (innhold, finansiering og bygg)
- Aktiviteter (kultur, skole og næringsliv)

7.3 Forslag til samarbeidspartnere

Det foreslås at følgende aktører blir med i arbeidets videre arbeid:

- HHS
- UiS
- Haugalandmuseene
- Norsk Utvandrersenter
- Migrasjon Rogaland
- Haugaland Vekst
- Haugaland Travel
- Lokalt næringsliv
- Garborgsenteret
- Mediafarm
- Snøhetta
- Fylkeskommune
- Kulturdepartementet

7.4 Finansiering

I mandatet uttrykker Tysvær Kommune tydelig at en skal være en katalysator i arbeidet. Det er vårt forslag at kommunen yter NK 100.000 årlig i tre år til det videre arbeidet.. Dette er midler som skal gå til å engasjere prosjektleder.

I tillegg settes det av årlig MNOK 1 til det kommende Cleng Peerson Center Tysvær.

Kulturaktiviteter som gjennomføres er selvfinansierende.

Det legges også opp til at en tar en endelig beslutning om prosjektet om tre år.

